

Oponentský posudek disertační práce

Mgr. Snežana Linda Popović: Česká a srbská frazeologie: Srovnání, aspekty a struktura česko-srbského frazeologického slovníku.

Oponent: Mgr. Karel Jirásek, Ph.D.

Autorka si jako téma své práce zvolila patrně jedno z nejobtížněji uchopitelných odvětví dvoujazyčné lexikografie – frazeologii. Úkol o to obtížnější, že v jejím případě jde o srovnávání frazeologie dvou geneticky blízkých jazyků, což samo o sobě může svádět k řadě nežádoucích interferencí. Zdrojová základna, z níž mohla ve své práci čerpat, stejně jako způsob a rozsah jejího zpracování jsou přitom v obou jazycích značně asymetrické.

Významnou část práce tvoří teoretický přehled a rozbor dosavadního zkoumání frazeologie v různých národních prostředích. Je třeba ocenit, že autorka nezůstává uzavřena pouze v prostředí srbském a českém, nýbrž že zohledňuje rovněž i teoretické práce bulharských, ruských, anglických či slovenských lingvistů. Vzhledem k úzké jazykové příbuznosti a dlouhým etapám společného jazykového vývoje pak zahrnuje i práce chorvatských kolegů. Na prvních přibližně třiceti stranách se zabývá základní lingvistickou terminologií z oblasti frazeologie a idiomatiky, přičemž poukazuje na značné rozdíly v pojmání některých termínů nejen v různých národních prostředích, ale i v rámci každé jednotlivé národní filologie. Prokazuje přitom velmi dobrou obeznamenost s pracemi citovaných autorů, jejichž závěry navzájem obratně konfrontuje. Sama však k těmto různým, mnohdy protichůdným, teoriím zaujímá velmi opatrný postoj, vyjádřený často spíše řečnickou otázkou. Její vlastní stanoviska tak poněkud zanikají v široké paletě popisovaných lingvistických přístupů a přehledně jsou zformulována až v samotném závěru práce. Pro názornou ilustraci, jak se liší chápání jednotlivých termínů a typů frazémů u různých lingvistů, by pak možná bylo vhodné i na těchto úvodních stranách (např. str. 16) tyto termíny krátce exemplifikovat alespoň v poznámce pod čarou. V dalších částech práce je pak již exemplifikace bohatá a příklady uváděné jednotlivými lingvisty autorka doplňuje vlastními příklady ze srbského jazyka.

Významnou část práce tvoří kapitola 4, v níž autorka frazémy detailně dělí na lexikální frazémy, kolokační frazémy a propoziční frazémy. Všechny typy těchto frazémů jsou bohatě exemplifikovány příklady z češtiny i srbštiny. Na str. 56 autorka provádí kvantitativní srovnání mezi češtinou a srbštinou v počtu kompozitních a derivovaných lexikálních frazémů.

Rámcově sice uvádí, z jakých zdrojů čerpala, ale není zde explicitně uvedeno, zda vypsala všechny frazémy těchto typů ze všech uvedených zdrojů nebo zda šlo o nějaký výběr, případně podle jakého klíče. Na str. 63 je třeba ocenit, že si autorka uvědomuje nezbytnost korpusového přístupu při zkoumání kolokačních frazémů. Na str. 115 pak ale sama konstatuje, že stávající možnosti kvantitativní analýzy srbštiny na základě korpusů jsou bohužel minimální, a tak v současné praxi nezbyvá nic jiného, než se opřít o stávající tištěné zdroje. Tabulky obsahující kolokační frazémy na str. 63 – 68 uvádějí jednotlivé typy kombinací ilustrované příkladem v češtině a srbštině. Z části jde o český a srbský ekvivalent, u některých kombinací však jde pouze o příklady na sobě nezávislé, kde mezi českým a srbským příkladem není žádná sémantická souvislost. To je trochu zavádějící a bylo by to dobré zmínit v komentáři příslušných tabulek, stejně jako tyto tabulky očíslovat, aby na ně bylo možno odkazovat v textu. Na str. 69 je pak konstatováno, že některé typy kombinací nejsou zastoupeny v češtině a jiné zase v srbštině. Opět by bylo dobré upřesnit, kde tyto kombinace nebyly zjištěny – v jakém konkrétním zdroji, jestli třeba v některém celém slovníku nebo v nějakém náhodně vybraném vzorku. Existenci něčeho lze prokázat nalezeným příkladem, avšak s tvrzením, že něco neexistuje, je třeba nakládat opatrně a vždy upřesnit v jakém vzorku nějaký jev neexistuje, neboť málokdy to jde zobecnit na celý jazyk.

Kapitola 5 přináší přehled dosavadní česko-srbské a srbsko-české lexikografie, včetně komentáře, jak je v jednotlivých slovnících zpracována frazeologie. Jsou zde uvedeny jak tištěné i elektronické slovníky, tak i jazykové korpusy v současnosti existující v obou jazycích, tedy všechny dostupné zdroje, které by mohly být použity pro zpracování česko-srbského frazeologického slovníku. Pozornost je věnována také srbsko-jinojazyčným frazeologickým slovníkům, koncepci jejich zpracování a struktuře hesel. Za stěžejní považují pak kapitolu 5.3, která je praktickou aplikací poznatků popisovaných v celé předchozí části práce. Autorka zde předkládá vlastní koncepci česko-srbského frazeologického slovníku, jeho uspořádání a strukturu hesel. Velmi oceňuji racionální a pragmatický přístup, kdy se rozhodla zvolit za výchozí jazyk češtinu, a to s ohledem na výrazně podrobnější zpracování české frazeologie ve slovníku ČSFI, jakož i větší možnosti využití korpusových zdrojů. Za rozumný pokládám i výběr 97 somatismů, na jejichž základě zpracovala 1623 českých somatických frazému v česko-srbském frazeologickém slovníku, který je nedílnou součástí disertační práce a svým objemem je stejně rozsáhlý jako její teoretická část. Jde sice jen o jeden malý segment frazeologie, ten je však zpracován vyčerpávajícím způsobem.

Česko-srbský frazeologický slovník somatismů pokládám za velmi přínosný a oceňuji obrovské množství práce, které na něm autorka odvedla. Nepochybně bude cenným přínosem

pro srbské studenty češtiny i překladatele z češtiny do srbštiny. Jak sama autorka uvádí, jde o slovník dekodovací, což do jisté míry bohužel omezuje jeho využití pro české uživatele, kteří by jistě uvítali, kdyby měli k dispozici slovník s větším množstvím synonymních (i antonymních) frazémů i na srbské straně. Pevně věřím, že autorka v budoucnu nezůstane jen u somatismů a rozšíří tento frazeologický slovník i na další kategorie frazémů. Již tímto počinem výrazně „pozvedla laťku“ celé srbské frazeologické lexikografii a její následovníci se nepochybně budou snažit tuto úroveň udržet.

Závěrem bych chtěl ocenit i velmi dobrou jazykovou úroveň disertační práce, v níž jsem našel jen několik drobných překlepů, což je velmi neobvyklé u doktorandky, pro kterou čeština není mateřským jazykem. Přes některé výše uvedené drobné výtky, které jsou spíše formálního charakteru, **považuji tuto disertační práci za velmi zdařilou a jednoznačně ji doporučuji k obhajobě.**

V Praze 27. 5. 2016

Mgr. Karel Jirásek, Ph.D.